

Klasik Liberalizm: Bir El Kitabı

Classical Liberalism: A Primer

Eamonn Butler

Çeviren: Arda Akçiçek

ISBN: 978-605-9823-28-9

Liberte Yayınları® / 214

2. Baskı: Ağustos 2021; 1. Baskı: Haziran 2018

© 2018, Liberte Yayınları®

© 2015, The Institute of Economic Affairs®

First published by the Institute of Economic Affairs, London in 2015.

Tüm hakları saklıdır. Tamamı veya herhangi bir parçası, hiçbir şekilde fotokopiyle veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevimiz bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında kanunî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: Emre Turku

İç Tasarım: Liberte Yayınları

Kapak Tasarımı: Mesut Koçak

Baskı: Bizim Büro Matbaacılık

Adres: Zübeyde Hanım Mah., Sedef Cad., No: 6/A, İskitler, Altındağ, Ankara
Telefon: (312) 229 99 28 | *Faks:* (312) 229 99 29 | *Sertifika No:* 42488

LiBeRtE
yayıngrubu

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (312) 230 87 03 | *Faks:* (312) 230 80 03

E-mail: info@liberte.com.tr | *Web:* www.liberte.com.tr | *Sertifika No:* 16438

Liberte Yayınları® Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Eamonn Butler

Eamonn Butler önemli bir düşünce kuruluşu olan Adam Smith Enstitüsü'nün yöneticisidir. İktisat ve psikoloji alanlarında lisans dereceleri bulunan Butler, felsefe ve edebiyat onursal doktorasına sahiptir. Butler, 1970'lerde Washington'da Temsilciler Meclisi'nde çalışmış, Michigan'daki Hillsdale Üniversitesi'nde felsefe dersleri vermiş ve ardından Adam Smith Enstitüsü'nün kuruluşuna katkıda bulunmak için İngiltere'ye dönmüştür. Butler, İngiltere Ulusal Serbest Girişim ödülünün sahibidir.

Butler, öncü iktisatçılar Milton Friedman, F. A. Hayek, Ludwig von Mises ve Avusturya İktisat Okulu üzerine kitapların ve *Kısaltılmış Milletlerin Zenginliği* (*The Condensed Wealth of Nations*) kitabının yazarıdır. Ekonomik İşler Enstitüsü (Institute of Economic Affairs - IEA) için Adam Smith, Ludwig von Mises ve kamu tercihi teorisi üzerine el kitapları yazmış ve *Özgür Toplumun Temelleri* (*Foundations of a Free Society*) adlı eseri 2014 Fisher Ödülü'ne layık bulunmuştur. Butler, ücret ve fiyat kontrollerinin tarihi ve IQ üzerine bir kitap serisinin ortak yazarıdır. Son dönemdeki popüler yayınları, *Piyasa Üzerine En İyi Kitap* (*The Best Book on the Market*), *Çürümüş İngiltere Devleti* (*The Rotten State of Britain*) ve *Alternatif Manifesto* (*The Alternative Manifesto*) oldukça ilgi çekmiştir. Butler sıklıkla yazılı ve görsel medyada yorumlarıyla yer almaktadır.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	11
Özet	15
Giriş	19
Kitabın Amacı.....	19
Kitabın Ana Hatları	20
Klasik Liberalizm Nedir?	21
Klasik Liberalizmin On İlkesi	22
Klasik Liberalizmin Soy Ağacı	33
Erken Dönem Ataları.....	33
Klasik Liberalizmin Yükselişi	35
Başarı ve Yeniden Değerlendirme.....	41
Klasik Liberalizmin Modern Dönemde Yeniden Canlanması.....	42
Klasik Liberal Fikirlerin Çeşitliliği	44
Klasik Liberalizm ve Özgürlük	47
Özgürlük Savunuları.....	47
Pozitif ve Negatif Özgürlük.....	53
Hak ve Özgürlükler	54
Özgürlüklerin Sınırlandırılması.....	55

Klasik Liberal Ahlâk	57
Zor Kullanımı ve Hoşgörü	57
Hoşgörü Savunuları.....	59
Hoşgörü ve Devlet.....	65
Klasik Liberal Siyaset	69
Devletin Kökeni ve Amacı	69
Sosyal Adalet Miti.....	73
Kamu Tercihi ve Kişisel Çıkar	75
Devletin Meşruiyeti	79
Klasik Liberal Toplum	81
Kendiliğinden Doğan Düzen	81
Adalet ve Hukukun Üstünlüğü.....	84
Doğal Düzenlerin Rasyonalitesi.....	87
Sivil Toplum	89
Kendiliğinden Doğan Düzen ve Doğal Haklar	91
Klasik Liberal Ekonomi	93
Piyasanın Kendiliğinden Doğan Düzeni.....	93
Fiyatların Kendiliğinden Doğan ‘Mucizesi’	94
Komutasız Piyasalar	95
Kurallar ve Mülkiyet.....	95
Ekonomik Özgürlük Savunuları	97
Devletin İstikrarsızlaştıran Etkileri.....	100
Ticaret ve Korumacılık.....	103
Günümüzde Klasik Liberalizm	105
Çöküş ve Yeniden Canlanış.....	105
Klasik Liberalizmin Yeniden Doğuşu.....	106
Klasik Liberalizmin Anlamı	107
Klasik Liberal Evrenselcilik.....	110
Klasik Liberal Vizyon.....	113

Temel Klasik Liberal Düşünürler	117
John Locke (1632-1704).....	117
Bernard Mandeville (1670-1733).....	118
Voltaire [François-Marie Arouet] (1694-1778).....	118
Adam Ferguson (1723-1816).....	119
Adam Smith (1723-1790).....	119
Thomas Jefferson (1743-1826).....	120
Frédéric Bastiat (1801-50).....	121
Richard Cobden (1804-1865).....	121
John Stuart Mill (1806-73).....	122
Herbert Spencer (1820-1903).....	123
Friedrich A. Hayek (1899-1992).....	123
Ayn Rand (1905-82).....	124
Isaiah Berlin (1909-97).....	125
Milton Friedman (1912-2006).....	126
James M. Buchanan (1919-2013).....	127
Robert Nozick (1938-2002).....	127
Klasik Liberal İktibaslar	129
Magna Carta.....	129
Doğal Haklar.....	130
Sınırlı Devlet.....	131
Kendiliğinden Doğan Düzen.....	132
İyi Niyetli Rehberlik.....	132
Planlama ve Kontrollere Karşı.....	133
Adalet ve Hukukun Üstünlüğü.....	134
Ekonomik Özgürlük.....	135
Kişisel Özgürlük.....	136
Siyasî Özgürlük.....	138
Klasik Liberalizmin Zaman Çizelgesi	141
İleri Okumalar	147

Önsöz

KLASİK LIBERALİZM, MODERN SİYASAL VE SOSYAL FELSEFENİN en önemli akımlarından biridir. Modern dünyanın var olmasında, elbette bu görüşe sahip olan düşünürlerin çabalarının çok önemli olduğunu söyleyebiliriz. Kendini klasik liberal olarak tanımlayanların emekleri, argümanları, görüş ve analizleri olmasaydı modernitenin, sürdürülebilir yoğun kalkınma, dinî kimliğin özelleşmesi ya da köleliğin sona ermesi gibi önemli dönemeçleri olmayacaktı.

Oldukça önemli olmasına rağmen bugün klasik liberalizm çok az anlaşılakta, genellikle (birçok durumda bilerek) yanlış yorumlanmakta ve başka diğer düşünce akımlarıyla, daha çok da muhafazakârlıkla ilişkilendirilmektedir. Daha zor olanı ise Amerikalıların liberal kimliğini ‘sosyal demokratlar’ için kullanması dolayısıyla, İngilizce konuşulan dünyada geleneksel liberalizme inananların kendi görüşleri için yeni bir isim bulmak durumunda olmalarıdır. (Kıta Avrupası’nda durum böyle değildir ve ‘liberal’ kimliği geleneksel manasını korumaktadır.) Bu doğrultuda ‘liber-

teriyen' yaygın bir şekilde kullanılmaya başlansa da bu birçok nedenden ötürü tatmin edici olmamaktadır.

Bu noktadan hareketle, Eamonn Butler'ın bu kitaptaki argümanları oldukça önemlidir. Bu kitap bir düşünce sistemi olarak klasik liberalizmin ne olduğu, nerede ortaya çıktığı, şu an ne hâlde olduğu ve gelecekte nasıl olacağına yönelik güçlü bir şekilde tasarlanmış ve mükemmel derecede açık bir giriştir. Kitabın önemli özelliklerinden biri kamu politikasının sorularına ve siyasî düşünüş çeşitlilik ve farklılık getiren, ancak yine de tutarlı kalan bir yaklaşım tarzı sunmasıdır (aynısı sosyalizm ve muhafazakârlık için de söylenebilir elbette). Kitabın ortaya koyduğu sorular ve ileri sürdüğü yöntemler üzerinde düşünmeye ve bunlar üzerine ileri araştırmalar yapmaya degecektir.

Tarihsel verilerin işaret ettiği üzere klasik liberalizmin bir siyasî hareket olarak İngiltere tarihinde kökleri bulunmakta ve bir düşünce tarzı olarak geç 17. yüzyıla kadar, hatta daha eskiye, Magna Carta ve Orta Çağ anayasacılığına kadar izi sürülebilir. Ancak, kitabın da belirttiği gibi Kıta Avrupası, özellikle Fransa (her ne kadar F. A. Hayek bu ülkeyi klasik liberalizm bakımından en umutsuz olanı olarak değerlendirse de) tarihinde kökleri vardır. Aydınlanma'ya, Kant gibi düşünürlere; hatta daha geriye, Rönesansa, geç Orta Çağ Salamanca Okulu düşünürlerine ve İber Yarımadası'ndan İskandinavya'ya, Polanya'dan Litvanya'ya Orta Çağ anayasal hükümet ve monarşi gücünün sınırlandırılması geleneğine kadar götürülebilir. Ne var ki klasik liberalizmin Avrupa kökleri, onu Avrupa tarzı bir düşünce şekli yapmamaktadır. Klasik liberalizm 'Batılı bir ideoloji' olarak görülmek yerine, yönelim bakımından evrensel ve dünyadaki tüm kültür ve medeniyetlerdeki uyumlu ve olumlu gelenekleri kullanan bir akım olarak görülmelidir.

Bu kitabın ustaca aktardığı ve açık bir şekilde açıkladığı önemli fikirlere ilaveten, klasik liberalizm aynı zamanda bir dizi tutum ve yöntemin nitelikleriyle de ilişkilidir. Bunlardan en önemlisi, son iki yüzyıldır olduğu üzere, insanlığın durumunun iyileştirilebileceğine dair güven ve iyimserliktir. Bir diğeri ise ileriye bakmak, yani geçmiş yerine geleceğe odaklanmaktır. Bireysellik, kendi kendini yönetme ve özerkliğe odaklanmayı da bunlar arasında sayabiliriz. Belki de en önemlisi, günümüz söyleminde nerdeyse hiç yer almayan muhalifleri ve muhatapları için kötü niyetler beslemeden ya da kötü amaçlar atfetmeden, onlara karşı nezaketi ile onların iyiliğini düşünmesidir.

Bu çalışma klasik liberalizmin ne olduğunu ve ne olmadığını tarif etme konusunda kusursuz bir iş çıkarmaktadır. Açıktır ki klasik liberalizm, sosyalizmden ve sosyal demokrasi ve sosyal ya da ‘yeni’ liberalizm gibi eşitlikçi kolektivizm türlerinden bariz bir şekilde farklıdır. Benzer şekilde, muhafazakârlıkla da aynı şey değildir; klasik liberalizm daha iyimserdir; (inanç ve geleneğin aksine) akla daha çok güvenir ve kalıtsal ya da geleneksel kurumlara bir nebze daha az riayet eder. Bu kitabı okudukça açık hâle gelen, hatta önerilen ileri okumaları yaptıkça daha açık olan şey, muhafazakâr olmaktan öte, klasik liberalizmin dünya genelinde insanların yaşam şekli ve koşullarına muazzam ve derin bir değişiklik getirmiş radikal bir öğreti olmasıdır; bunu yaparak (örneğin Ludwig von Mises tarafından güçlü bir şekilde işaret edildiği üzere) eski düzeni önemli ölçüde değiştirmiştir. Bunun örneklerinden biri klasik liberalizm ile feminizm -daha çok ‘ilk dalga’ feministler ile coşkulu klasik liberaller- arasındaki tarihsel birlikteliktir ve bugün bu pozisyonun birçok başka örneği söz konusudur.

Bir hareket olarak klasik liberaller ve bir fikirler bütünü olarak klasik liberalizm oldukça değişmiş ve gelişmiştir; ancak aynı zamanda bu kitabın da işaret ettiği üzere bir gerileme de yaşamıştır

ve daha yapacak çok şey vardır. Klasik liberaller bunu unuttuğunda ve her şeyi olduğu gibi kabul etmenin savunucusu hâline dönüştüklerinde sezgilerini ve kimliklerinin önemli bir parçasını kaybetmektedirler. Klasik liberal gelenek içindeki yeni entelektüel gelişmelerin tartışıldığı kitabın ilgili bölümünde açıkça belirtildiği üzere, bu gelenek parlatma ve tefsire ihtiyaç duyan kutsal metinler ve ebedi yargılarla sabit ve kusursuz hâle getirilmiş bir fikrîsel bütünlük değildir. Daha ziyade, içinde temel kavrayışların, burada tarif edildiği üzere, Hidra (Hydra)'nın yanlış başlarının kesilmesi gibi eklemli yeni fikirler, analizler ve önerilerle sürekli olarak yeniden uygulandığı ve yeniden düşünüldüğü, hareketli ve yaşayan bir entelektüel harekettir.

IEA herhangi belli bir siyasî görüşü, bir siyasî parti ya da hareketin pozisyonunu açıkça desteklememektedir. Yine de toplumsal sorunları anlama amacı ve onlara etkili bir karşılık oluşturma uğraşı diğerlerine de açık olmaya devam ederek belirli yaklaşımları benimsemeyi gerekli kılıyor. Klasik liberalizm, tek olmamasına rağmen, bu bağlamıyla tutarlı ve uyumlu, dünyayı anlama ve üzerinde düşünme yolu olarak uygun bir felsefe ve harekettir.

Bu itibarla, bu kitap modern dönemi şekillendiren felsefelerden birini daha iyi anlamaya yönelik büyük bir katkı yapmakta ve IEA'nın kitap listesine memnuniyetle eklenmektedir.

Stephen Davies

Eğitim Koordinatörü
Ekonomik İşler Enstitüsü (IEA)
Mayıs 2015

Özet

- Klasik liberaller, sosyal, siyasal ve ekonomik hayatta bireysel özgürlüğe öncelik verirler. Farklı bireylerin özgürlüklerinin çatışacağını, özgürlüğün sınırlarının nerede başladığına ilişkin olarak anlaşmazlıkların olacağını kabul etmekle birlikte, bireysel özgürlüğün azamî ölçüde genişletilmesi, güç kullanımının asgarîye indirilmesi gerektiğine inanırlar.
- Bireyi, kolektiften daha önemli görürler ve meşruiyetini halktan alan sınırlı ve temsilî devleti gerekli görürler. Devletin kendisinin hukukun üstünlüğü ile bağlı olması ve adaletin uzlaşmış ilkeler ve süreçler etrafında tesis edilmesi gerekliliğini savunurlar.
- Devletin rolünün tam olarak ne olması gerektiği konusunda tam bir anlaşma söz konusu olmasa da klasik liberaller bireyin ya da devletin güç kullanımına sınırlama getirilmesini isterler. Devletin küçük olması ve bilinen kurullarla bağlı olması gerektiğini düşünürler. Siyasetin ana meselesinin yöneticilerin nasıl seçildiği değil, iktidara bir kez geldikten sonra nasıl sınırlandırılacağı olduğunu düşünürler.

- Klasik liberalizm, toplumsal özgürlüğe değer veren ancak devlete oldukça fazla ekonomik güç bahşeden Amerikan liberalizmi ile aynı şey değildir. Klasik liberalizm, atomistik bir görüş de değildir: Klasik liberalizm, bireyleri birbirilerine girift farklı grup, aile, ahlâkî ve dinî birlikteliklerin üyesi olarak görür. Bu tarz sivil toplum kurumları, merkezî devlet gücüne karşı siperlerdir.
- İfade hürriyeti ve karşılıklı hoşgörü, özgür bireyler arasındaki barışçıl işbirliğinin ana temelleri olarak görülür. Klasik liberaller, bu işbirliğinin merkezi olarak tasarlanan her şeyden çok daha karmaşık, etkili ve uyarlanabilir sosyal düzenlerin (piyasalar, gelenekler, kültür ve dil gibi) kendiliğinden ortaya çıkmasını sağladığını düşünürler.
- Klasik liberaller, ekonomide zenginliğin, devletler tarafından değil, ancak özgür bireylerin ortak işbirliğiyle yaratıldığına inanırlar. Refah, icat eden, yaratan, tasarruf eden, yatırım yapan ve nihayetinde mal ve hizmetleri gönüllü olarak mübadele eden bireylerin ortak kazanımından; yani serbest piyasa ekonomisinin kendiliğinden doğan düzeninden kaynaklanmaktadır.
- Klasik liberalizmin izleri Anglo-Sakson İngilteresi ve daha geriye doğru takip edilebilir; ancak prensipleri daha çok John Locke (1632-1704), Adam Smith (1723-90) ve ABD'nin Kurucu Babaları gibi düşünürlerden devşirilir. Son dönemde klasik liberalizm, F. A. Hayek (1899-1992) ve Milton Friedman (1912-2006) gibi düşünürler tarafından yeniden canlandırılmıştır.
- Farklı klasik liberaller özgürlük üzerine farklılaşan argümanlar geliştirmişlerdir. Bazıları, klasik liberalizmi kendiliğinden iyi olarak görürken, diğerleri tüm bireylerin nail olduğu do-

ğal haklar fikrine dikkat çeker. Başkaları ise diğerleri üzerindeki otoritenin toplum sözleşmesinde vücut bulan yasalara tabi olma anlaşmasından kaynaklandığını söyler. Bir kısmı ise toplumsal ve siyasal özgürlüğün, basitçe, herkesin faydasına olduğunu savunur.

- Klasik liberaller, hoşgörü için de farklı argümanlar geliştirmişlerdir. Çoğu, insanları iradelerinin dışında zorlamanın maliyetli, hasar verici ve tersine etki yaratan bir durum olduğuna inanır. Bazıları, bir başkası bundan zarar görmedikçe, insanların hayat tarzı tercihlerine herhangi bir müdahaleye ilişkin hiçbir meşrulaştırma olmadığına inanır. Diğer bazıları ise çeşitli fikir ve görüşlerin var olmasının faydalarına odaklanır.
- Klasik liberalizm sabit bir ideoloji değildir; ancak sosyal, ekonomik ve siyasî konular üzerine, özgürlük fikri ve bir bireyin diğerine karşı zor kullanmasından kaçınması gerektiği düşüncesinde temel bulan görüşler yelpazesidir. Son dönemde bir canlanma yaşamıştır; mevcutta ‘özgürlüğü ortadan kaldırmaya çalışan gruplara da özgürlük tanınmalı mı?’ tarzında yeni ve acil sorunlarla ilgilenmektedir.

Giriş

Kitabın Amacı

Bu kitap, klasik liberalizmin ilkeleri, karakteri ve gelişimine ilişkin anlaşılır bir başlangıç sunmaktadır. Klasik liberalizmin sosyal, siyasî ve ekonomik özgürlüğe ilişkin genel konseptini, aynı zamanda temel öğeleriyle birlikte sistematik görüntüsünü anlamaya çalışan öğrenci ve okuyucular için tasarlanmıştır.

Kitap, klasik liberalizmi, önceliği bireysel özgürlük ve şiddetin asgariye indirilmesi olan görüşlerden, bir ucuyla liberteryenizme diğer ucuyla muhafazakârlığa dokunan görüş yelpazesini kabul etmektedir. Klasik liberalleri bireysel özgürlüğe sıkı sıkıya bağlı, ancak bu özgürlüğü devam ettirebilmek için en azından bir ölçüye kadar devlet yönetimi ve adalet sisteminin gerekli olduğuna inanan kişiler olarak görmektedir. Klasik liberaller arasındaki yelpazenin farklı uçlarındaki tartışma ise devletin rolünün ne olması ve devletin ne kadar büyük olması gerektiğine ilişkindir.

Kitabın Ana Hatları

Bu kitabın 2. Bölümü, aralarındaki farklılıklar her ne olursa olsun, klasik liberalleri uzlaştıran on temel ilkeyi ortaya koymaktadır.

3. Bölüm, Anglo-Sakson kökenlerinden, Reform Hareketleri, Aydınlanma ve devrimlere, 19. yüzyılda'da düşüşü ve modern dönemde yeniden canlanışına, klasik liberalizmin tarihsel gelişimini anlatmaktadır.

4. Bölüm'de farklı geleneklerden gelen klasik liberallerin özgürlük fikri üzerine farklı ve genelde çatışan görüşler ele alınmaktadır. 5. Bölüm, klasik liberallerin bireyler ya da devlet tarafından zor kullanımının asgariye indirilmesinin ahlâki ve merkezi önemi üzerine görüşlerini ele alır. 6. Bölüm'de devletin rolü ve sınırlarının ne olduğu üzerine zorlu bir tartışma yapılmaktadır. 7. Bölüm, klasik liberallerin, insan toplumlarının neden büyük ölçüde kendi kendini düzenlediğini ve kamu yararı ortaya çıkardığını ve bunların devamı için herhangi bir merkezi otoriteye ihtiyaç duymadığını açıklamaktadır. 8. Bölüm, bu durumun, piyasalar ve fiyatlar gibi doğal kurumların evrimleşmesi sayesinde ekonomide de geçerli olduğunu ortaya koymaktadır.

9. Bölüm, klasik liberal düşüncedeki son dönem yeniden canlanışı ve klasik liberal gelenek içinde ortaya çıkan yeni düşünce okullarını özetlemektedir.

Kitap, bazı klasik liberal düşünürlerin katkılarını anlatan, klasik liberal temalar üzerine bazı önemli akatarımlar, klasik liberalizmin gelişimini anlatan zaman çizelgesi ve ileri okuma önerileri ile son bulmaktadır.

Klasik Liberalizm Nedir?

KLASİK LİBERALLERİ EN ÇOK TANIMLAYAN ÖZELLİK bireysel özgürlüğe verdikleri önceliktir. İnsanlar, dürüstlük, sadakat, güvenlik, aile gibi farklı değerlere de sahiptirler. Ancak söz konusu sosyal, siyasî ve ekonomik hayat olunca, klasik liberaller bireylerin sahip olduğu özgürlüğün azamiye çıkarılması gerektiğine inanırlar.

Klasik liberaller, insanların kendi seçtikleri şekilde hayatlarını sürdürebilmelerine izin verilmesi gerektiğini ve diğer bireyler ve otoritelerden gelen yalnızca gerekli sınırlamaların kabul edilebilir olduğunu savunurlar. Özgürlüğün mutlak olmadığını kabul ederler; çünkü bir kişinin özgürlüğünün bir başkasıyla çatışabileceğini bilirler. Tıpkı herkesin seyahat özgürlüğünün olması ancak herkesin aynı noktaya aynı anda yerleşmesinin mümkün olmaması gibi... Ve özgürlük sizin çalmakta, tehditler savurmakta, zor kullanmakta, saldırmakta ya da öldürmekte özgür olduğunuz anlamına gelmemektedir. Bu durumlar, diğerlerinin özgürlüğünü ihlâl etmektedir.

Peki, o hâlde bireysel özgürlüğün sınırları nedir? Klasik liberalizmin buna tek bir yanıtı yoktur. Klasik liberalizm dogmatik kurallar bütünü değildir. Klasik liberaller, kişilerin (ve devletlerin) faaliyetlerinin sınırlarının ne olması gerektiği hakkında tam bir uzlaşmaya sahip değildirler. Ancak, bu hususa verilecek yanıtların bireysel özgürlüğü azamiye çıkaracak şekilde oluşturulması ve özgürlüğü sınırlandıracak olanlarının da oldukça geçerli nedenlerle bunu yapması gerektiği konusunda geniş bir uzlaşma söz konusudur.

Klasik Liberalizmin On İlkesi

Klasik liberalizmin ne olduğunu daha iyi anlamak için tüm klasik liberallerin üzerinde uzlaştığını söyleyebileceğimiz on ilkeyi şöyle sıralayabiliriz:

1. Özgürlük Karinesi

Klasik liberaller, bireysel özgürlük ya da serbestiyet (İngilizce'de *freedom* ve *liberty* sözcüklerinin birbirinin yerine kullanılması gibi) karinesinin varlığına inanırlar. Klasik liberaller, özgürlüğün sosyal, siyasî ve ekonomik hayatımızda azamileştirilmesini isterler. Ancak, bu sonuca farklı zeminlerde yaklaşılırlar.

Birçoğuna göre, özgürlük kendiliğinden iyidir. Bunlar, psikolojik bir argümana dayanarak insanların her halükarda tercih etmeyi, zorlanmaya yeğleyeceklerini savunurlar. Doğal haklar savunucusu olan klasik liberaller ise özgürlüğün bize Tanrı ya da Doğa tarafından bahşedildiğine inanırlar. Bazıları da özgürlüğün *toplum sözleşmesine* dayandığını ve insanların doğa durumundaki kaos ve çatışmadan kaçmak üzere bunda uzlaştıklarını iddia ederler.

Birçoğu, özgürlüğün *ilerleme için temel gerekliliklerden biri* olduğunu söyler. Bazıları, daha *hümanist* bir yaklaşımla, özgürlüğün insan olmanın temel öğelerinden biri olduğunu ileri sürerek, başkaları tarafından kontrol edilen birinin tam anlamıyla insan

İleri Okumalar

Giriş Niteliğindeki

- Ashford, N. (2013) *Principles for a Free Society*. Stockholm: Jarl Hjalmarson Foundation. – Özgür toplum ve serbest ekonominin üzerine inşa edildiği ilkelerin kısa ve doğrudan açıklaması.
- Butler, E. (2011) *The Condensed Wealth of Nations*. London: Adam Smith Institute. – Adam Smith'in klasik liberal ekonomi ve etiğinin özeti.
- Butler, E. (2013) *Foundations of a Free Society*. London: Institute of Economic Affairs. – Özgürlük, haklar, hoşgörü, hukukun üstünlüğü ve sınırlı devlet gibi özgür toplumu belirleyen merkezî ilkelerin kolay bir özeti.
- Friedman, M. with Friedman, R. D. (1962) *Capitalism and Freedom*. Chicago, IL: University of Chicago Press. – Radikal politika önerileriyle, özgür toplum ve serbest ekonomi üzerine klasik bir çerçeve eser.
- Friedman, M. and Friedman, R. D. (1980) *Free to Choose*. New York: Harcourt Brace Jovanovich. – Aynı isimli televizyon dizisinden esinlenen özgür toplum savunusu.
- Hannan, D. (2013) *How We Invented Freedom and Why It Matters*. London: Head of Zeus. – Anglo-Sakson dönemden günümüze kadar klasik liberal fikirlerin izini süren bir ustalık eseri.

- Palmer, T. G. (2011) *The Morality of Capitalism*. Arlington, VA: Students for Liberty and Atlas Foundation. – Klasik liberal ahlâk, işbirliği, ilerleme, küreselleşme ve kültür üzerine kısa bir denemeler derlemesi.
- Palmer, T. G. (ed.) (2013) *Why Liberty*. Arlington, VA: Students for Liberty and Atlas Foundation. – Liberteryen ve klasik liberal temalar üzerine denemeler derlemesi.
- Palmer, T. G. (ed.) (2014) *Peace, Love, and Liberty*. Ottawa, IL: Jameson Books. – Sosyal ve ekonomik özgürlüğün uluslararası barışa nasıl katkı sağladığına yönelik kısa ama geniş bir denemeler serisi.
- Pirie, M. (2008) *Freedom 101*. London: Adam Smith Institute. – Her bir sayfada serbest ekonomi ve özgür toplum karşıtı, toplam 101 argümanın çürütüldüğü bir kitap.
- Wellings, R. (ed.) (2009) *A Beginner's Guide to Liberty*. London: Adam Smith Institute. – Piyasaların, mülkiyet haklarının, özgürlük, devlet başarısızlığı, yasaklar ve devletsiz refahın ne olduğunu açıklayan doğrudan bir kitap.

İncelemeler

- Butler, E. (2011) *Milton Friedman: A Concise Guide to the Ideas and Influence of the Free-Market Economist*. Petersfield: Harriman House. – Ünlü klasik liberal iktisatçıların ekonomik ve toplumsal fikirlerine kolay bir giriş kitabı.
- Butler, E. (2012) *Friedrich Hayek: The Ideas and Influence of the Libertarian Economist*. Petersfield: Harriman House. – Kendiliğinden doğan düzen fikrinin modern dönemdeki en büyük katkı sağlayıcılarından biri olan klasik liberal siyaset bilimci Hayek üzerine kolay bir giriş kitabı.
- Butler, E. (2012) *Public Choice – A Primer*. London: Institute of Economic Affairs. – Devlet başarısızlığının, demokratik sistemlerde kişisel çıkar problemlerinin ve anayasal sınırlamaya ilişkin savununun kısa bir açıklaması.
- Cranston, M. (1967) "Liberalism". In *The Encyclopaedia of Philosophy* (ed. P. Edwards), pp. 458-461. New York: Macmillan and the Free Press.
- Kukathas, C. (2003) *The Liberal Archipelago*. Oxford University Press. – Farklılık, çokkültürcülük ve azınlık haklarının güçlü bir savunusu.
- Meadowcroft, J. (ed.) (2008) *Prohibitions*. London: Institute of Economic Affairs. – Farklı birçok yaşam tercihi üzerindeki devlet kontrolüne karşı güçlü bir argümanlar seti.

Smith, G. H. (2013) *The System of Liberty: Themes in the History of Classical Liberalism*. Cambridge University Press. – Düzen, adalet, haklar, anarşi ve devletin rolü gibi çeşitli anahtar meseleler üzerine klasik liberallerin farklı görüşleri ve tarihsel çerçeve.

Klasik Metinler

Bastiat, F. (2001) [1849] *Bastiat's 'The Law'*. London: Institute of Economic Affairs. – Fransız siyasetçi ve yazar Bastiat'ın klasik liberal fikirler üzerine klasik manifestosu.

Berlin, I. (1969) "Two Concepts of Liberty". In *Four Essays on Liberty*. Oxford University Press. – Pozif ve negatif özgürlük ayrımının yapıldığı makale.

Hayek, F. A. (1944) *The Road to Serfdom*. London: Routledge. – Merkezî planlama ve sınırlandırılmamış devletin tehlikelerini ortaya seren klasik bir savaş zamanı eseri.

Hayek, F. A. (1960) *The Constitution of Liberty*. London: Routledge. – Özgür toplumun üzerine kurulduğu ilkelerin ve klasik liberal fikirlerin kaynağının izini süren büyük bir eser.

Hayek, F. A. (1988) *The Fatal Conceit* (3 volumes). Chicago, IL: University of Chicago Press. – Kendiliğinden toplumsal ve ekonomik düzenlerin altında yatan ilkelerin ve bu ilkeleri, merkezî olarak planlama çabalarına karşı savunmanın manifestosu.

Hazlitt, H. (1946) *Economics in One Lesson*. New York, NY: Harper & Brothers. – Birçokları tarafından halâ el üstünde tutulan, klasik liberal ekonomi üzerine en iyi giriş.

Locke, J. (1960) [1689] "The Second Treatise of Government". In *Two Treatises of Government* (ed. P. Laslett), pp. 283–446. Cambridge University Press. – Sözleşmecî ve sınırlı devlet fikrinin ve insanların sözleşmeyi ihlal eden hükümeti devirme hakkının felsefî haklılaştırılması.

Mill, J. S. (2008) [1859] *On Liberty*. In *On Liberty and Other Essays* (ed. J. S. Mill). Oxford University Press. – Özgürlük, zarar vermeme prensibi, ifade özgürlüğü, sınırlı devlet, doğal adalet ve hoşgörü meseleleri üzerine klasik bir metin.

Popper, K. (1945) *The Open Society and Its Enemies*. London: Routledge. – Özgür toplumun felsefî bir savunusu ve toplumu tümünden tasarlama girişimlerinin yıkıcı bir eleştirisi.

Seçme Web Sayfaları

Adam Smith Institute blog – güncel siyasî, sosyal ve ekonomik konular üzerine klasik liberal bakış açılarının hızlıca güncellendiği bir blog: <http://www.adamsmith.org/blog/>

Cato Institute – araştırma ve medya yorumlarıyla özgürlük felsefesini yaymaya çalışan Washington merkezli öncü bir düşünce kuruluşu: <http://www.cato.org>

IEA TV – IEA'nin güncel meseleler, araştırmalar, kitaplar ve faaliyetler üzerine kısa videolarının yayınlandığı blog: <http://www.iea.org.uk/tv>

Learn Liberty – Beşeri Araştırmalar Enstitüsü (Institute for Humane Studies)'nün iktisada, siyasete, hukuka, tarihe ve felsefeye klasik liberal açıdan baktığı videoların yayınlandığı blog: <http://www.learnliberty.org/videos/>

Liberty League – özgürlük yanlısı fikirlerin öğrenciler ve genç profesyoneller arasında yayılmasını amaçlayan, Birleşik Krallık'ın en büyük yıllık serbest piyasa konferansını düzenleyen kuruluş: <http://uklibertyleague.org>

Mercatus Center – akademi ve gerçek dünya meseleleri arasındaki kopukluğu düzeltmek üzere öğrencileri eğitmek, araştırma üretmek ve toplumsal sorunlara çözüm bulmak üzere çalışan kuruluş: <http://mercatus.org>

Online Library of Liberty – Liberty Fund'ın, klasik liberaller tarafından yayınlanan anahtar kitap ve makalelerinin derlendiği oldukça büyük kaynak: <http://oll.libertyfund.org>

Reason Foundation – piyasa fikirleri ve politika araştırmaları üzerine seçkin bir dergi yayınlayan ABD'li düşünce kuruluşu: <http://reason.org>

Students for Liberty – dünya çapında 100.000'in üzerinde öğrenciyi ve 1.350'den fazla grubu temsil eden özgürlük taraftarı öğrenci grupları ağı: <http://studentsforliberty.org>

Özgürlüğün Kitaplığı İnternette...

www.liberte.com.tr

